

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM

DILBEEK – BRUSSELSTRAAT

J. CLAESSEN, A. DEVROE, STEFAAN DONDEYNE &

B. VAN GENECHTEN

DECEMBER 2014

COLOFON

Opgraving
Vergunningsnummer:
Datum aanvraag:
Naam aanvrager:
Naam site:

Prospectie
2014/503
26 november 2014
Jan Claesen
Dilbeek, Brusselstraat

Project

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem – Dilbeek, Brusselstraat.

Opdrachtgever

JBN bvba
Brusselstraat 314
1702 Groot-Bijgaarden

Opdrachtnemer

ARCHEBO bvba
Merelnest 5
B-3470 Kortenaken, België
BE 0834.280.172

+32 (0)499/24.65.89
info@archebo.be

Projectuitvoering

Jan Claesen, ARCHEBO bvba
Ben Van Genechten, ARCHEBO bvba
Annika Devroe, zelfstandig archeologe
Stefaan Dondeyne, KU Leuven

ARCHEBO-rapport 2014/022
ISSN 2034-5615

© 2014 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

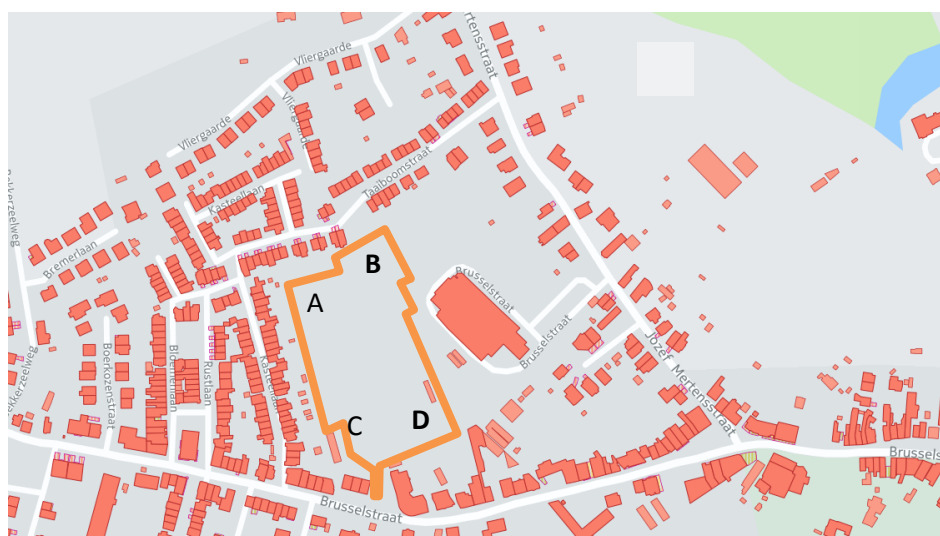
ADMINISTRATIEVE FICHE	i
1. INLEIDING	1
2. PROJECTBESCHRIJVING	1
3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED	2
4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE	3
4.1. Doel en werkwijze	3
4.2. Geomorfologische en bodemkundige context	4
4.3. Bespreking en conclusie	5
4.4. Profielbeschrijvingen	6
5. GEPLANDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	10
6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	11
7. METHODE	13
8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN	14
8.1. Archeologische niveaus	14
8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN	14
8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN	16
9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN	17
9.1. Evaluatie en beantwoording onderzoeksvragen	17
9.2. Waardering	20
9.3. Aanbevelingen	20
10. BIBLIOGRAFIE	20
11. BIJLAGEN	20

ADMINISTRATIEVE FICHE

Opdrachtgever	JBN bvba	
Uitvoerder	ARCHEBO bvba	
Vergunninghouder	Jan Claesen	
Bewaarplaats archief	JBN bvba	
Bewaarplaats vondsten	JBN bvba	
Vergunningsnummer	2014/503	
Projectcode	DIBR	
Vindplaatsnaam	Dilbeek, Brusselstraat	
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Dilbeek
	Deelgemeente	Groot-Bijgaarden
	Plaats	Brusselstraat

Lambertcoördinaten	A	x	142012
		Y	173568
	B	x	142085
		Y	173608
	C	x	142057
		Y	173443
	D	x	142153
		Y	173431

Kadaster (CadGIS 2014) Afd.4, sec. C percelen : 253a, 254b(deel) , 282e, 288h (deel), 290c, 291c; 295e

Kaart onderzoeksgebied

Begin- en einddatum terreinwerk 08/12/2014 – 09/12/2014

Grootte projectgebied ca. 19088 m²

Grootte onderzochte oppervlakte 2322 m²

1. INLEIDING

Binnen de stedenbouwkundige vergunning voor een verkaveling met 40 eengezinswoningen en 4 meergezinswoningen werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed aan de bouwheer.

De opdracht werd door de bouwheer, JBN bvba, toegekend aan ARCHEBO bvba op 19 november 2014.

De prospectievergunning werd afgeleverd op 2 december 2014. Het onderzoek werd uitgevoerd op 8 en 9 december.

Dit document vormt het eindrapport van deze opdracht.

2. PROJECTBESCHRIJVING

Doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).

Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
  - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

De opgeleverde eindproducten omvatten (in overeenstemming met de BVS):

- Het eindrapport
- Het werkputinplantingsplan
- Sporenplannen
- Het onderzoeksarchief, met onder meer:
  - Inventarislijsten vondsten, sporenbeschrijving, plannen/tekeningen, foto's
  - Dagboek
  - Rapport
  - Foto's, plannen/tekeningen, profieltekeningen en beschrijvingen
  - Vondsten

3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied situeert zich ten westen van het centrum van Groot-Bijgaarden en wordt in het noorden begrensd door de Taiboomstraat. In het westen vormt de Kasteellaan de begrenzing. Ten oosten en ten zuiden van het onderzoeksgebied lopen respectievelijk de Jozef Mertensstraat en de Brusselstraat. Kadastraal valt dit terrein onder afdeling 4, sectie C, percelen 253a, 254b(deel) , 282e, 288h (deel), 290c, 291c & 295e.

Fig. 1: Topografische kaart met aanduiding van het plangebied in blauw (NGI 2014).

4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE

4.1. DOEL EN WERKWIJZE

Ter ondersteuning van een archeologische prospectie werd de bodemgesteldheid van de site “Brusselsestraat 330, Dilbeek” onderzocht. Twee bodemprofielputten werden bestudeerd: profiel “Dilbeek-01” (Dil-01) bevond zich in het hoger gelegen, zuidwestelijk deel van de site; profiel “Dilbeek-02” (Dil-02) in het lager, noordoostelijk deel (Fig. 2). Deze twee putten werden gekozen om de variabiliteit in de bodems zo goed mogelijk in te kunnen schatten. Beide putten werden gegraven tot op minstens 150 cm beneden maaiveld.

Fig. 2 : Ligging van de site en bodemprofielen binnen het perceel “Dilbeek, Brusselsestraat” (luchtfoto van Bing Maps, wegen OpenstreetMap)

4.2. GEOMORFOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE CONTEXT

De site in de Brusselsestraat, Dilbeek bevindt zich op de noordelijke rand van een heuvelrug in een heuvelachtig landschap (Fig. 3).

De bodemtypes van de site zijn gekarteerd als **Aca1** (Fig. 4). In de begeleidende nota bij het kaartblad 87E Anderlecht (...) wordt dit bodemtype omschreven als “[...] leemgronden met een iets minder gunstige drainering dan de **Aba** gronden, te wijten aan het optreden, vooral in natte perioden, van een opgehouden watertafel. Grijs vlekken en kleine roestvlekken (gleyverschijnselen) komen voor in het onderdeel van de textuur B horizont. [...]” en met “[een] A horizont van minder dan 40 cm”¹ (Louis, 1957; p. 37).

De fase “...1”, omschreven als een “A horizont van minder dan 40 cm”, verwijst naar het voorkomen van de Bt horizont op relatief geringe diepte. In het internationale bodemclassificatie WRB (IUSS Working Group WRB, 2014) komt dit bodemtype overeen met *Nudiargic Luvisols (Siltic)* (Fig. 4 & Dondeyne *et al.* 2014²).

De veldkartering van het kaartblad “87E Anderlecht” is gebeurd in 1951-'52, dit is voor dat de standaard Belgische legende uitgewerkt was. De beschrijving van het naburig historisch profiel 087E15 (bijlage) – dat eveneens binnen een kaarteenheden **Aca1** valt (Fig. 4) – komt erg goed overeen met profiel Dilbeek-01; profiel Dilbeek-02 verschilt door het voorkomen van een klei-aanrijkingshorizont (Bt) direct onder de bouwvoor is (Ap horizont), en de afwezigheid van een uitlogingshorizont (E).

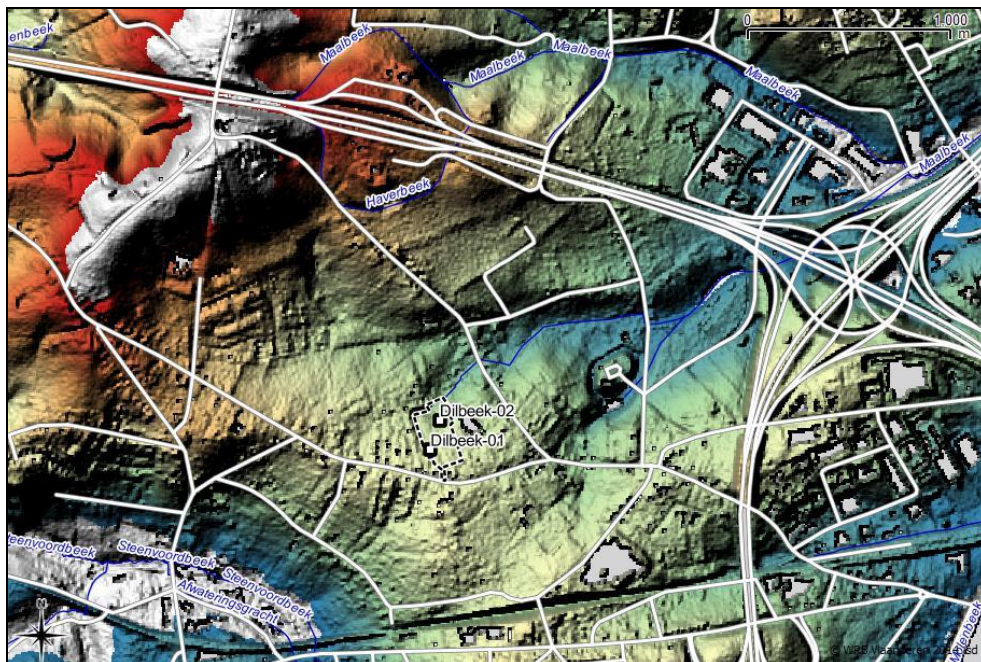

Fig. 3 : De site in “Dilbeek, Brusselsestraat” ligt op de noordelijke rand van een rug. Het beschaduwde terreinbeeld is op basis van LiDAR data, resolutie 5 × 5 m (bron data: Overheidsinformatie, Gratis Open Data Licentie Vlaanderen v. 1.0; wegen OpenStreetMap)

¹ Louis A. (1957) - Verklarende text bij het kaartblad 87E Anderlecht. IWONL

² Dondeyne S., L. Vanierschot, R. Langohr, E. Van Ranst, J. Deckers (2014) – *The soil map of the Flemish region converted to the 3rd edition of the World Reference Base for soil resources*. KU Leuven, Universiteit Gent, Vlaamse Overheid, Brussels. DOI: 10.13140/2.1.4381.4089

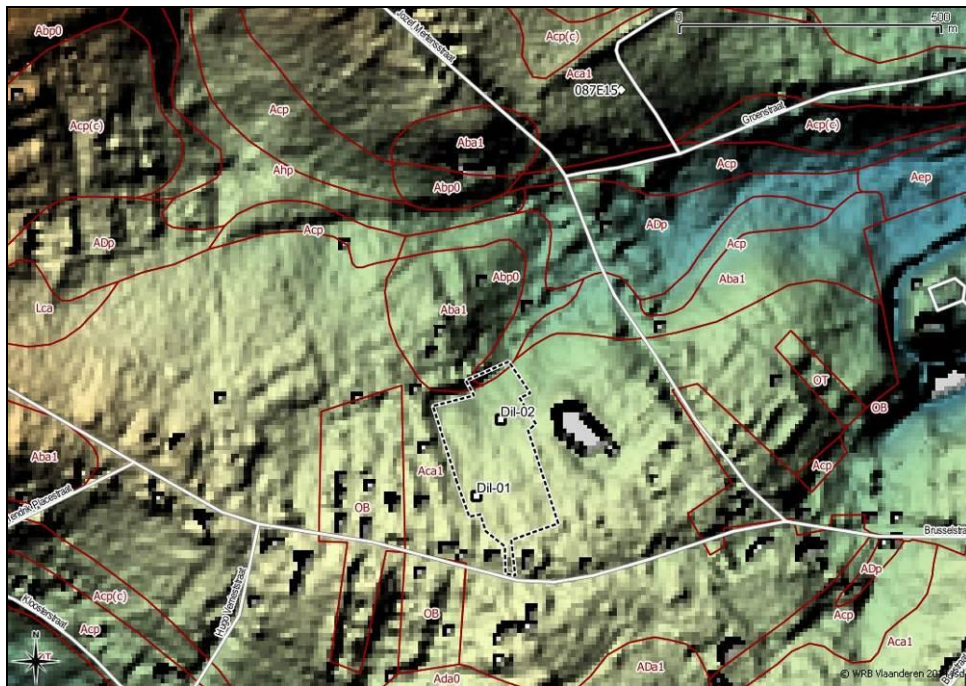

Fig. 4 : Bodemkaart van de site “Dilbeek, Brusselsestraat” en omgeving met bodemtypes Aca1 (Nudiargic Luvisols in WRB) (Bron: Dondeyne et al. 2014); Dil-01 en Dil-02 zijn de beschreven profielen; “087E 15” is een historisch beschreven profiel. (zie bijlage)

4.3. BESPREKING EN CONCLUSIE

De bodems bestaan uit leem, verweerd uit löss dat tijdens de ijstijden is afgezet. In beide profielen treffen we een duidelijke gevlekte klei-aanrijkingshorizont aan. In WRB wordt dergelijke gevlekt patroon als *Retic properties* herkend. De huidige theorie over het ontstaan van dit vlekkenpatroon (Fig. 5 & 6) is dat het sporen betreft van ijs- en vorstwiggen uit de ijstijden³.

In profielput Dilbeek-01 werd de klei-aanrijkingshorizont (Bt) niet direct onder de ploeglaag gevonden, maar onder een nog duidelijk uitgesproken uitlogingshorizont. In profielput Dilbeek-02 bevond de Bt-horizont zich wel vlak onder de ploeglaag. Dit laatste komt overeen met wat verwacht kon worden op basis van de bodemkaart eenheid “fase 1” (bodemtype **Aca1**). De observaties in de proefsleuven gaven echter aan dat dit enkel het geval was in het onderste deel van de site, waar de hellingen dan ook het steilst waren. Profiel Dilbeek-01 is dus representatief voor het grootste deel van de site. Naar archeologie toe is het belangrijk dat de bodems voor het grootste deel van het terrein niet of weinig door erosie zijn aangetast, en dus grotendeels goed bewaard zijn.

De “*retic properties*” schijnen door de bodemkarterders niet als dus danig herkend te zijn geweest, maar zijn geïnterpreteerd geweest als tekens van onvolkomen drainage leidend tot stagnatie. Toen de kartering van dit gebied gebeurde, in 1951-’52, was de standaard legende voor de bodemkaart van België nog niet uitgewerkt. Het historisch profiel 87E/15 wordt trouwens geklasseerd als “bodemtype Cg2c (oud symbool C2c – veldsymbool C3). Indien dit gebied later, en volgens de standaard legende gekarteerd was geweest, had men deze bodems allicht als **Aba(b)0**, of **Aca(b)0** of **Acc0** gekarteerd.

³ Van Vliet, B., & Langohr, R. (1981). Correlation between fragipans and permafrost with special reference to silty Weichselian deposits in Belgium and northern France. *Catena*, 8(1), 137-154. Vliet-Lanoë, V. (1990). The genesis and age of the argillic horizon in Weichselian loess of northwestern Europe. *Quaternary International*, 5, 49-56.; Kemp, R. A. (2001). Pedogenic modification of loess: significance for palaeoclimatic reconstructions. *Earth-Science Reviews*, 54(1), 145-156.

4.4. PROFIELBESCHRIJVINGEN

Algemene beschrijving Dilbeek-01

Matig goed gedraineerde lemige Retisol, met duidelijke E horizont.

Profile: Dilbeek-01

Location: Dilbeek, Groot-Bijgaarden, Bosstraat

N 50° 52.288', E 4° 15.361'

LB72 473772, 6598595 (gps ± 5 m)

Altitude: 54 m (TAW); **Groundwater:** -

Author: Stefaan Dondeyne

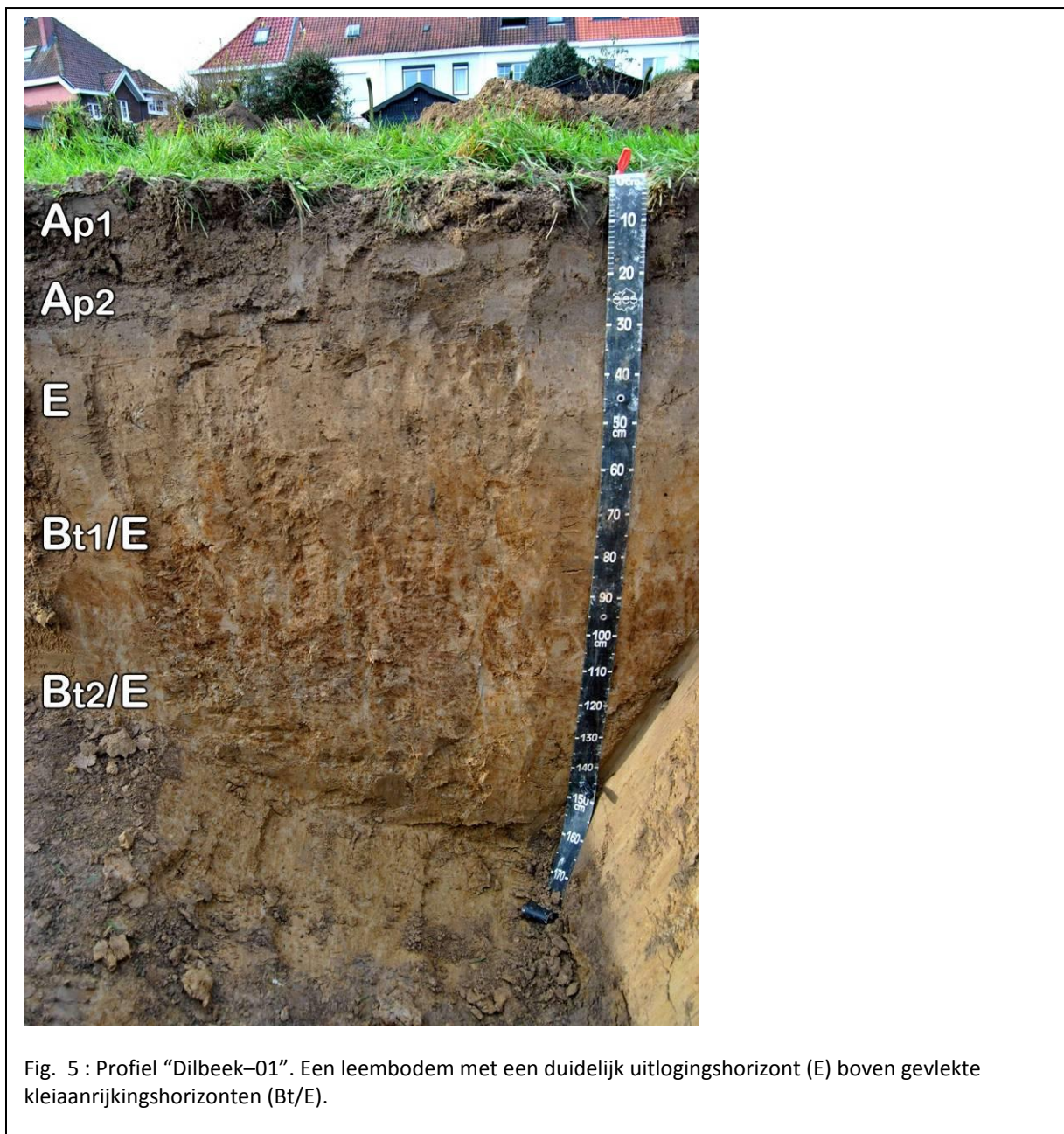

Fig. 5 : Profiel "Dilbeek-01". Een leembodem met een duidelijk uitlogingshorizont (E) boven gevlekte kleiaanrijkingshorizonten (Bt/E).

Gedetailleerde profielbeschrijving⁴, Dilbeek-01 zuid wand

Horizon	Depth (cm)	Description	Diagnostic features
Ap1	0-25	Silty-Loam in FAO classes (A in Belgian textural classes); grayish yellow brown 10YR 4/2 (moist), with fine, clear brown mottles (7.5 YR 4/6) along root channels; slightly sticky, plastic and friable moist; crumb to sub-angular blocky structure; many fine roots; common worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and abrupt	Ochric [horizon]
Ap2	25-30	Silty-Loam in FAO classes (A in Belgian textural classes); grayish yellow brown 10YR 4/2 (moist), with fine, clear brown mottles (7.5 YR 4/6) along root channels; slightly sticky, plastic and friable moist, but compact; platy structure; common fine roots; common worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and abrupt	Ochric [horizon]
E	30-60	Silty-Loam in FAO classes (A in Belgian textural classes); grayish yellow brown 7.5YR 5/3 (moist); slightly sticky, plastic and friable moist but compact; moderate angular to sub-angular blocky structure; common fine roots; common worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and abrupt	Cambic horizon
Bt1/E	60-100	Silty-Loam in FAO classes but richer in clay (A in Belgian textural classes); bright brown 7.5YR 5/8 (moist) with clear inter-fingering of grayish brown 7.5YR 6/2 (moist) slightly coarser silt; slightly sticky, plastic and friable moist; moderate to strong angular, medium to coarse angular blocky structure; few fine roots; common worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and diffuse	Argic horizon, Retic properties

⁴ Following the FAO, 2006. Guidelines for soil profile description, FAO, Rome; and using Revised Standard Soil Color Charts, 1997.

Horizon	Depth (cm)	Description	Diagnostic features
Bt2/E	100-180+	Silty-Loam in FAO classes but richer in clay (A in Belgian textural classes); brown 7.5YR 4/4 (moist) with clear inter-fingering of grayish brown 7.5YR 5/2 (moist) slightly coarser silt; slightly sticky, plastic and friable moist; moderate to strong angular, medium to coarse angular blocky structure; few fine roots; common worm galleries and interstitial pores	Argic horizon, Retic properties

Classification

- WRB-2014: *Eutric Neocambic Retisol (Siltic)*
- Symbol on the soil map of Belgium (sheet Anderlecht 87E): **Aca1**
- Soil type (Belgian classification): **Aba(b)0** or **Aca(b)0**

Algemene beschrijving Dilbeek-02

Matig goed gedraineerde lemige Retisol, met duidelijke E horizont.

Profile: Dilbeek-02

Location: Dilbeek, Groot-Bijgaarden, Bosstraat

N 50° 52.338', E 4° 15.380'

LB72 473817, 6598740 (gps ± 5 m)

Altitude: 51 m (TAW); **Groundwater:** -

Author: Stefaan Dondeyne

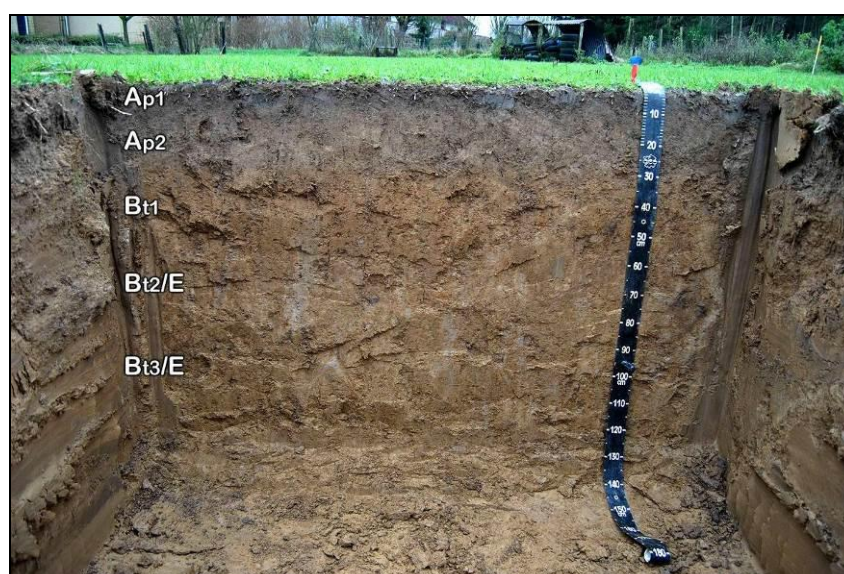

Fig. 6: Profiel "Dilbeek-02": een leembodem met een Bt horizont direct onder de bouwvoor Ap, en over een gevlekte textuur B horizont (Bt/E)

Gedetailleerde profielbeschrijving⁵, Dilbeek-02 noord wand

Horizon	Depth (cm)	Description	Diagnostic features
Ap1	0-10	Silty-Loam in FAO classes (A in Belgian textural classes); brownish black 2.5Y 3/2 (moist), with fine, clear brown mottles (7.5 YR 4/6) along root channels; slightly sticky, plastic and friable moist, slightly compacted by horse trampling; weak crumb to sub-angular blocky structure; many fine roots; common worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and clear	Ochric [horizon] – weak stagnic properties (due to trampling by horses)
Ap2	10-30	Silty-Loam in FAO classes (A in Belgian textural classes); dull yellow brown 10YR 4/3 (moist); slightly sticky, plastic and friable moist; common fine roots; common tubular worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and abrupt	Ochric [horizon]
Bt1	30-50	Silty-Loam in FAO classes (A in Belgian textural classes); brown 7.5YR 4/4 (moist); slightly sticky, plastic and friable moist but compact; moderate angular to sub-angular blocky structure; common fine roots; common worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and clear	Argic horizon
Bt2/E	50-100	Silty-Loam in FAO classes but richer in clay (A in Belgian textural classes); brown 7.5YR 4/3 to 4/6 (moist) with clear inter-fingering of grayish brown 7.5YR 5/2 (moist) of slightly coarser silt; slightly sticky, plastic and friable moist; moderate to strong angular, medium to coarse sub-angular to angular blocky structure; few fine roots; few worm galleries and interstitial pores; boundary smooth and diffuse	Argic horizon, Retic properties
Bt3/E	100-150+	Silty-Loam in FAO classes but richer in clay (A in Belgian textural classes); brown 7.5YR 4/3 to 4/6 (moist) with clear inter-fingering of grayish brown 7.5YR 5/2 (moist) of slightly coarser silt; slightly sticky, plastic and friable moist; moderate to strong angular, medium to coarse sub-angular to angular blocky structure; very few fine roots; few worm galleries and interstitial pores	Argic horizon, Retic properties

⁵ Following the FAO, 2006. Guidelines for soil profile description, FAO, Rome; and using Revised Standard Soil Color Charts, 1997.

Classification

- WRB-2014: *Eutric Nudiargic Retisol (Siltic)*
- Symbol on the soil map of Belgium (sheet Anderlecht 87E): **Aca1**
- Soil type (Belgian classification): **Aca1(b)**

5. GEPLANDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

JBN bvba zal op het terrein een verkavelingsproject met infrastructuur realiseren.

Fig. 7 : Verkavelingsplan (JBN bvba)

6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Volgens de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bevinden zich verschillende archeologische vindplaatsen in de buurt.

Ten oosten van het projectgebied bevindt zich het kasteel van de heren van Bijgaarden en de donjon (locatie 10043).

Locatie 2621 betreft de middeleeuwse Sint-Egidiuskerk.

Ten westen van het projectgebied bevindt zich de Sint-Wivina-abdij (locatie 6060). Alleen het poortgebouw, het priesterhuis en de infirmerie werden bewaard. Proefsleuvenonderzoek in 2013 bracht enkele sporen uit de nieuwe en nieuwste tijd aan het licht. Het ging grotendeels om muurfragmenten en ophogingslagen die te relateren zijn aan de afbraak en heropbouw van het klooster. In 1947-1948 gebeurde een opgraving waarbij resten van de abdijkerk en het kloosterpand werden opgegraven.

Binnen de omheining van de abdij, naast de grote vijver en tegen de Hendrik Placestraat bevond zich een watermolen (locatie 10059). Enkel de maalvijver en het sluiswerk zijn nog aanwezig.

Iets ten noorden bevond zich nog een graanwindmolen die tot de abdij hoorde (locatie 892).

Locatie 10046 betreft de Wivina-kapel.

De historische hoeve "Hof ten Broek" is gelegen op het eind van een doodlopend stuk weg aan de noordzijde van de spoorlijn Brussel-Aalst (locatie 10040). Het hof zou reeds voor 1686 opgericht zijn en het was afhankelijk van een nabijgelegen landhuis dat eigendom was van de heer Hanoset.

Tijdens de nivellering van een tuin werd een strijdhamer uit het laat-neolithicum gevonden (locatie 3076).

Meer zuidelijker kwam tijdens een archeologisch vooronderzoek door All-Archeo in 2014 enkele wandfragmenten handgevormd aardewerk, gemagerd met schervengruis, aan het licht (CAI 206936).

Locatie 10054 is een indicator voor een voormalige aanhorigheid van de Sint-Wivina-abdij te Groot-Bijgaarden. Ook locatie 10058 is een indicator voor de voormalige pachthoeve van de Sint-Wivina-abdij van Groot-Bijgaarden.

Hof te Wolsem is een 18de-eeuwse hoeve. (locatie 10050)

Tijdens verschillende mechanische prospecties en een opgraving in 2009 (CAI 20207) werden verschillende losse vondsten lithisch materiaal en middeleeuws aardewerk aangetroffen. Er werd ook een losweg uit de Nieuwste Tijd aangetroffen. Er kwam eveneens bewoning en begraving uit de Romeinse periode aan het licht. Het gaat om een ongeveer rechthoekig villadomein dat noordwest-zuidoost georiënteerd was en ongeveer 5ha groot was.

Locatie 10053 is een indicator voor het voormalig hof te Ronnenbos, voormalige pachthoeve van de abdij van Groot-Bijgaarden.

Bij een vooronderzoek en opgraving uit 2006 werd bewoning uit de IJzertijd en Romeinse periode gevonden (locatie 1866).

Ten noorden bevindt zich het Waarboomhof, een hoeve uit de late middeleeuwen (locatie 10045).

Op de splitsing van de weg naar Sint-Ulriks-Kapelle en naar Groot-Bijgaarden zou tot in de 18de eeuw een kapel gelegen hebben, de Wijrboom Capelle (locatie 163695). Deze hoorde toe aan de abdij van Groot-Bijgaarden.

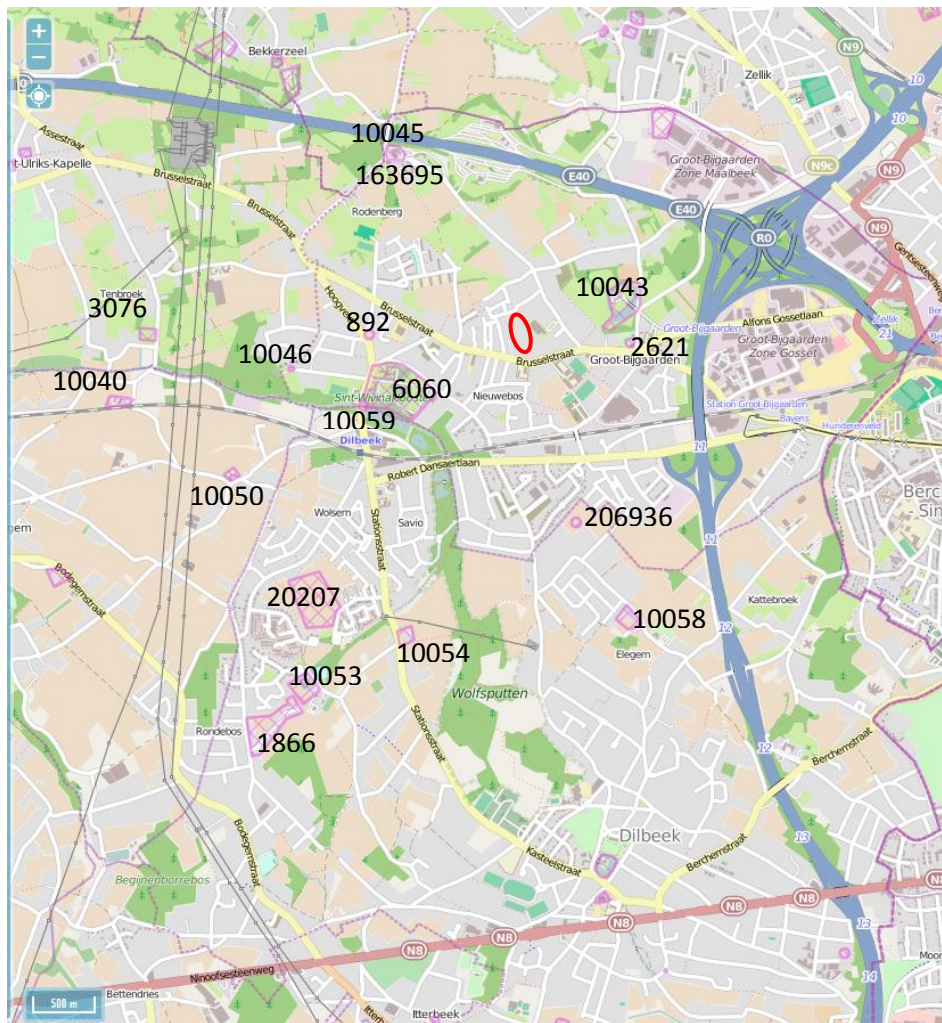

Fig. 8: Plan met aanduiding projectgebied (rood) en aanduiding archeologische vindplaatsen. (Onroerend Erfgoed 2013-2014)

Op de Ferrariskaart wordt duidelijk dat het terrein zich zowel in de buurt van het kasteel als het centrum van Groot-Bijgaarden bevindt. Reeds in de 12de eeuw werd aan de bouw van dit kasteel begonnen. Het onderzoeksgebied wordt weergegeven als akkerland op de kaart.

Fig. 9: Kaart van Ferraris met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2014).

7. METHODE

De proefsleuven werden volgens de methode van parallelle continue sleuven aangelegd, waarbij de afstand tussen de sleuven niet meer dan 15 m bedroeg. De afgraving gebeurde door een kraan op rupsbanden van 21 ton met tandeloze graafbak van 2m breed. In totaal werden negen proefsleuven aangelegd met telkens een profielput aan de kop. De bodemkundige proefputten werden niet op voorhand, maar tegelijk met de proefsleuven aangelegd.

	oppervlakte
onderzoeksgebied	19088 m ²
werkput 1	242 m ²
werkput 2	259 m ²
werkput 3	257 m ²
werkput 4	325 m ²
werkput 5	317 m ²
werkput 6	377 m ²
werkput 7	379 m ²
werkput 8	66 m ²
werkput 9	60 m ²
totaal aangelegde werkputten	2282 m²
kijkvensters, dwarssleuven	
werkput 4	40 m ²
totaal aangelegde kijkvensters	40 m²
TOTAAL aangelegd	2322 m ²
TOTAAL aangelegd %	12 %

Fig. 10: Totaal aangelegde oppervlaktes. (ARCHEBO bvba 2014)

8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN

8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS

Er werd één archeologisch interessant niveau aangetroffen. Dit niveau bevond zich 30 à 50 cm onder het maaiveld of 48,51 à 53,92m TAW.

8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN

In totaal werden er twaalf sporen aangetroffen.

Recente sporen

Het betrof twee greppels die recent materiaal bevatten en vijf recente afvalkuilen met glas, baksteen en/of metaal.

Fig. 11: Recente afvalkuilen in werkput 5 (ARCHEBO bvba, 2014).

Niet dateerbare sporen

Vier andere sporen vertoonden sporen van verbranding (houtskoolfragmenten en/of verbrande leem). Twee van deze sporen werden gecoupeerd, maar dit leverde geen dateerbaar materiaal op. Mogelijk handelt het in het geval van de coupes om meilerputten, gebruikt voor de productie van houtskool. Mogelijk gaat het om een Grubenmeiler volgens de beschrijving van Ilse Boeren, et. al., 2009 (Een archeologische evaluatie en waardering van houtskoolmeilers in het zoerselbos)

Fig. 12: Coupe spoor 5 werkput 5 (ARCHEBO bvba, 2014).

Tot slot werd er een L-vormig spoor aangetroffen. Ook in dit spoor werd geen materiaal aangetroffen. De donkere verkleuring die voor een duidelijke aftekening van de kuil zorgt, duidt op het feit dat deze kuil lang open moet gelegen hebben. Misschien handelt het in dit geval om een kuil gebruikt voor leemextractie.

Fig. 13: L-vormig spoor in werkput 5 (ARCHEBO bvba, 2014).

Fig. 14: Foto coupe spoor 6 werkput 5 (ARCHEBO bvba, 2014).

Alle sporen kenden een matig goede bewaring in het vlak. De maximale bewaringsdiepte bedroeg 15 cm. Verder vertoonden de sporen geen onderling verband en lagen niet geclusterd. Er werden geen sporen van structuren aangetroffen.

In het noordelijke deel van werkputten 2 & 3 werd een stortpakket aangetroffen. Dit pakket werd naar alle waarschijnlijkheid gebruikt om het terrein af te vlakken en bevatte relatief veel steengoedscherven. Hierdoor dient het in de Nieuwste Nieuwe Tijd gedateerd te worden.

8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN

Buiten recent materiaal werden geen vondsten in de verschillende sporen aangetroffen. Wel werd er bij de aanleg van het vlak in werkput 1 een stuk bewerkte silex gevonden. Het stuk bevat een sterke slagbult – die mogelijk mechanisch werd aangebracht - en vertoont retouche op zowel de ventrale als dorsale zijde. Hierdoor valt het stuk daarom niet noodzakelijk in de steentijd te plaatsen, maar kan het misschien om een vuurslag uit een latere periode handelen.

Fig. 15: Bewerkt stuk silex uit werkput 1 (ARCHEBO bvba, 2014).

Verder werd er tijdens het screenen van de storthopen met een metaaldetector een fragment van een fibula of mantelspeld gevonden. Dit stuk dient gedateerd te worden in de Romeinse periode -

meer bepaald in de eerste en tweede eeuw n. C. - en getuigt mogelijk van het gebruik van het terrein als landbouwgebied in deze periode.

Fig. 16: Fibula afkomstig uit de storthoop van werkput 7 (ARCHEBO bvba, 2014).

Tevens werden er twee knopen die te dateren vallen in de 16de-17de eeuw in de storthoop van werkput 2 aangetroffen. Deze voorwerpen zijn misschien afkomstig uit het ophopingspakket dat aan de noordwestelijke zijde van de sleuven werd aangebracht.

Fig. 17: Twee knopen afkomstig uit de storthoop van werkput 2 (ARCHEBO bvba, 2014).

9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN

9.1. EVALUATIE EN BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).

Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
Het projectgebied bevat 2 bodemtypes, nl Aba(b)0 en Aca(b)1. Het eerste bodemtype duidt op een zeer goed bewaarde bodem : fase 0. Hierbij werd er een E-horizont aangetroffen van 10cm dikte, weliswaar sterk gebioturbeerd. Onder deze horizont bevond zich een textuur B –horizont. De goede bewaring was mogelijk op het plateau aangezien hier geen erosie was.
De geërodeerde fase : 1 bevond zich op de flank en naar de vallei toe (noordoosten). Hierbij werd geen E-horizont meer aangetroffen, de textuur B-horizont bevond zich direct onder de bouwvoor.
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
Dit kan door erosie verklaard worden.
- Zijn er tekenen van erosie?
In het noordwesten van het terrein – de flank – ontbreekt de E-horizont en vertoont de bodem sporen van erosie in de vorm van een lichte colluviumafzetting.
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
Bovenop het plateau kunnen we spreken van een zeer goed bewaarde bodem met een E- en Bt-horizont met een maximale bewaringsdiepte van ca. 10 cm, op de flank in het noordwesten van het terrein – zijn er tekenen van erosie, maar deze zijn eerder beperkt.
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
In het noordwesten van het terrein is sprake van een colluviumafzetting. Onder dit colluvium vertoont de bodem ook lichte sporen van erosie (Cf. classificatie systeem Aba1).
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
In totaal werden er twaalf sporen aangetroffen. Het betrof 2 greppels die recent materiaal bevatten, vijf recente afvalkuilen, vier sporen met tekenen van verbranding (houtschoolresten en/of verbrande leem) en één L-vormig spoor.
Tenslotte werden ook enkele natuurlijke sporen aangetroffen. In alle gevallen ging het duidelijk om restanten van boomkuilen of windvallen.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
Op het terrein werden zowel natuurlijke als antropogene sporen aangetroffen. De laatste groep betreft in totaal 12 sporen. De natuurlijke sporen zijn wellicht allemaal te wijden aan boomvallen.
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
De sporen kenden een matig tot goede bewaringstoestand in het vlak, de maximale bewaringsdiepte bedroeg ca. 15 cm.
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
Tijdens het onderzoek werden geen structuren aangetroffen.
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
Het gros van de sporen is recent tot zeer recent. Slechts 5 van de in totaal 12 sporen kunnen een oudere leeftijd hebben. Het is echter onmogelijk een datering op deze sporen te klevan aangezien er geen dateerbaar materiaal in aangetroffen werd.
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

De bodem is zeer goed bewaard, dit wijst er op dat er weinig erosie was. Naar alle waarschijnlijkheid is het gebied zeer lang bebost geweest en pas zeer laat als landbouwgebied ingezet geweest, waarna deze erosie plaatsvond. Wat de relatie tot de sporen betreft, kunnen we misschien stellen dat de bossen misschien gebruikt werden voor de aanmaak van houtskool.

- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
Op het plateau is de bodem zeer goed bewaard met een E-horizont. Naar de vallei toe draagt de bodem sporen van erosie. Dit zowel op de flank als naar de voet toe.
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
Aangezien er op de flanken erosie heeft plaatsgevonden zijn de eventuele oudste sporen op deze plaats mee weg gedegradeerd. Bovenop het plateau is geen erosie geweest en de bodem is zeer goed bewaard. Eventueel aanwezige sporen zijn dan ook zeer goed bewaard.
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
Wat de tijd betreft kunnen we stellen dat op de recente sporen na, een datering niet te bepalen valt. Dit aangezien er geen dateerbaar materiaal uit de sporen kwam.
Een spoor zou gebruikt kunnen geweest zijn voor leemextractie. Twee andere sporen zijn mogelijk meilerputten. De functie van de andere twee sporen is onduidelijk.
Wat de ruimte betreft kunnen we stellen dat het om off-site fenomenen handelt en dat deze meestal op enige afstand van een site liggen.
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
De bodemgesteldheid zou toelaten dat de vindplaatsen goed bewaard zijn, maar er is geen site aanwezig.
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
n.v.t.
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
n.v.t.
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
  - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
n.v.t.
  - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
n.v.t.
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
n.v.t.

- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
n.v.t.

9.2. WAARDERING

Het terrein bevat vijf sporen die over een oudere leeftijd kunnen beschikken. Aangezien er geen dateerbaar materiaal uit de sporen kwam en ze geen onderling verband toonden en niet duiden op de aanwezigheid van structuren, is de archeologische waarde gering.

Verder handelt het mogelijk in één geval om een kuil voor leemextractie en twee meilerputten, gebruikt voor de aanmaak van houtskool, echte off-site fenomenen en dus potentieel archeologisch wel interessant, maar de sporen liggen echter zeer verspreid en hebben geen aantoonbaar onderling verband.

9.3. AANBEVELINGEN

Ons advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed luidt dan ook dat het terrein mag vrijgegeven worden.

10. BIBLIOGRAFIE

AGIV (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen) (2011), <http://www.agiv.be/gis/>.

CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (2011), <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geovlaanderen/cai/>.

Koninklijke Bibliotheek van België (2010), Ferrariskaart, http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

<http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/een-archeologische-evaluatie-en-waardering-van-houtskoolmeilers-in-het-zoerselbos-zoersel-provincie-antwerpen>

11. BIJLAGEN

- Fotolijst
- Sporenlijst
- Vondstenlijst
- Plannenlijst

FOTOLIJST									
Fotonummer	Werkput	Vlak	Oriëntatie	Overzichtsfoto	Spoor	Profiel	Coupe	Opmerkingen	Datum
1	1	1			2				8/12/2014
2	1	1			1				8/12/2014
3	1	1			3				8/12/2014
4	1	1			4				8/12/2014
5	1	1	Zuid-west			X			8/12/2014
6	4	1			1				8/12/2014
7	4	1			1				8/12/2014
8	5	1			1 & 2				8/12/2014
9	5	1			3				8/12/2014
10	5	1			4				8/12/2014
11	5	1			5				8/12/2014
12	5	1			6				8/12/2014
13	5	1			5		X		8/12/2014
14	5	1			5		X		8/12/2014
15	5	1			6		X		8/12/2014
16	5	1			6		X		8/12/2014
17	5	1		X				Kijkvenster 1	9/12/2014
18	5	1		X				Kijkvenster 1	9/12/2014
19	1	1		X					9/12/2014
20	2	1		X					9/12/2014
21	3	1		X					9/12/2014
22	4	1		X					9/12/2014
23	5	1		X					9/12/2014
24	6	1		X					9/12/2014
25	7	1			1				9/12/2014
26	7	1			1		X		9/12/2014
27	8	1		X					9/12/2014

SPORENLIJST								
Spoornummer	Werkput	Vlak	Vorm	Beschrijving	Inclusies			Fotonummer
1.1	1	1	Ovaal	Lichtgrijs-bruin, heterogeen, houtskoolresten				2
1.2	1	1	Ovaal	Lichtgrijs-bruin, heterogeen, houtskoolresten				1
1.3	1	1	Rechthoekig	Grijs-blauw, homogeen	Baksteen			3
1.4	1	1	Ovaal	Lichtgrijs-blauw, heterogeen	Sintels			4
4.1	4	1	Lineair	Lichtgrijs-bruin, heterogeen	Aardewerk	Glas		6 & 7
5.1	5	1	Ovaal	Donkerbruin-grijs, heterogeen	Glas	Faience		8
5.2	5	1	Ovaal	Donkerbruin-grijs, heterogeen	Glas	Faience	Metaal	8
5.3	5	1	Onregelmatig	Donkerbruin-grijs, heterogeen	Baksteen	Glas	Sintels	9
5.4	5	1	Lineair	Lichtgrijs-bruin, homogeen				10
5.5	5	1	Ovaal	Lichtgrijs-bruin, homogeen, houtskoolresten				11
5.6	5	1	L-vormig	Lichtgrijs-bruin, heterogeen				12
7.1	7	1	Ovaal	Lichtgrijs-bruin, homogeen, houtskoolresten/verbrande leem				25

VONDSTENLIJST							
Vondstnr	Werkput	Vlak	Spoornr	Materiaal soort	Determinatie	Datering	Opmerkingen
1	1	1		Silex	Vuurslag	Onbekend	Puntvondst 1
2				Koper	Twee knopen	16de-17de eeuw	Storthopen noordkant werkput 2
3				Brons	Fibula of mantespeld	1ste-2de eeuw n. C.	Storthopen oostkant werkput 7
4	4	1	1		Steengoed & glas	20ste eeuw	
5				Aardewerk	Roodbakkend aardewerk met loodglazuur & Faience	20ste eeuw	AAVL werkput 2 (pakket)

PLANNENLIJST

Plan 1 Werkputinplanting bestaande toestand

Plan 2 Werkputinplanting nieuwe toestand

Plan 3 Allesporenplan

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM - DILBEEK - BRUSSELSTRAAT

Opdrachtgever

JBN bvba
Brusselstraat 314
1702 Groot-Bijgaarden

Opdrachtnemer

Merelnest 5
B-3470 Kortenenaken
+(32)491/ 74 60 77
info@archebo.be

WERKPUTINPLANTING BESTAANDE TOESTAND

Januari 2015

PLAN 1

Legende

- onderzoeksgebied
- werkputten
- WP1   werkputnummer

opmeting: MEET HET

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM - DILBEEK - BRUSSELSTRAAT

Opdrachtgever

JBN bvba
Brusselstraat 314
1702 Groot-Bijgaarden

Opdrachtnemer

Merelnest 5
B-3470 Kortenaak
+(32)491/ 74 60 77
info@archebo.be

WERKPUTINPLANTING NIEUWE TOESTAND

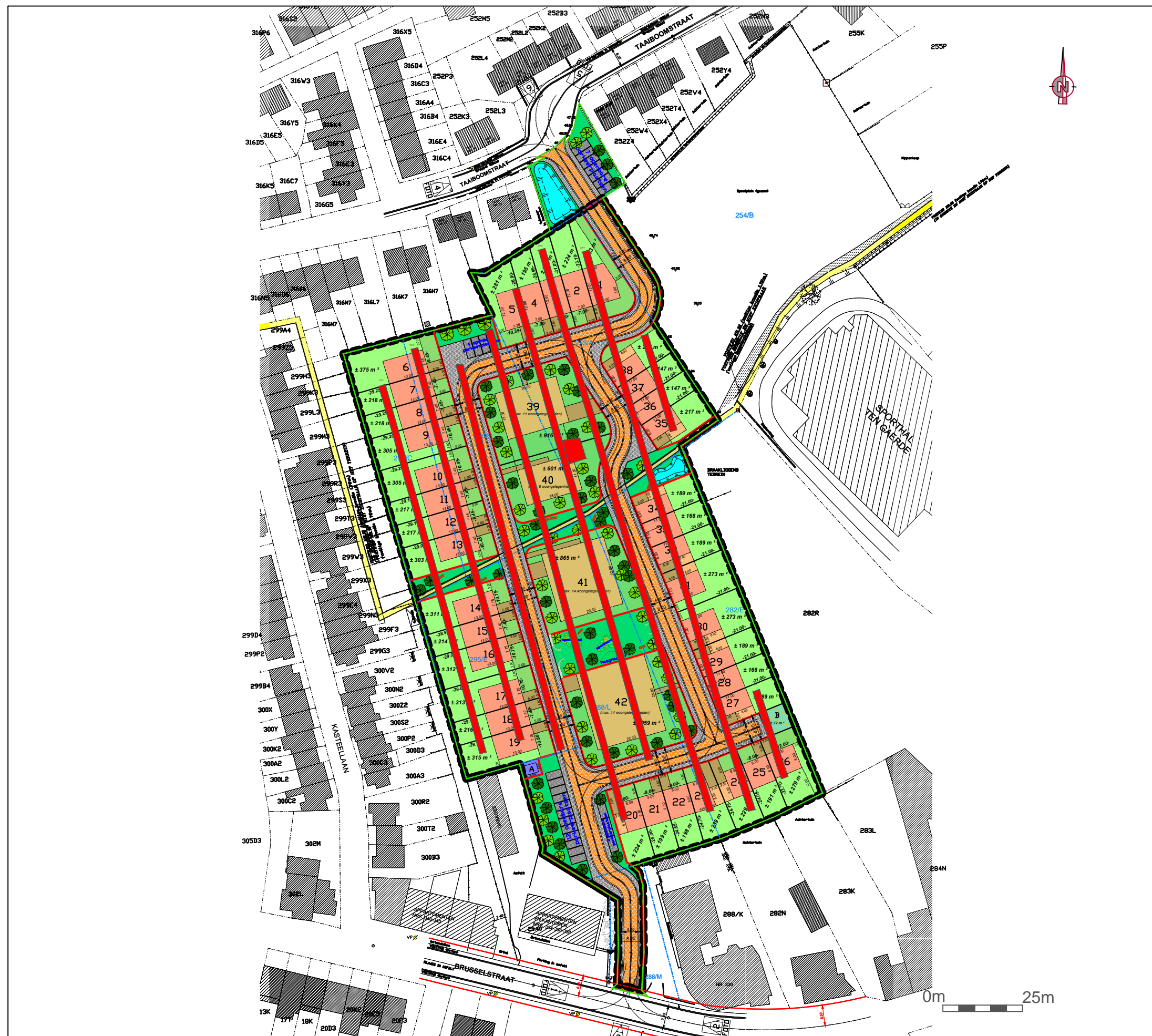
Januari 2015

PLAN 2

Legende

- onderzoeksgebied
- werkputten
- WP1   werkputnummer

opmeting: MEET HET

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM - DILBEEK - BRUSSELSTRAAT

Opdrachtgever

JBN bvba
Brusselstraat 314
1702 Groot-Bijgaarden

Opdrachtnemer

Merelnest 5
B-3470 Kortenaak
+(32)491/ 74 60 77
info@archebo.be

ALLESPORENPLAN

Januari 2015

PLAN 3

Legende

- onderzoeksgebied
- WP1 — werkputnummer
- sporen
- S1 — spoornummer
- coupes/profielen
- 53.14 — hoogte TAW
- lijn bodemtypes

opmeting: MEET HET

